

Het verslag wordt samengesteld op basis van documenten die publiek worden gemaakt betreffende voormelde landen door het VN-Comité voor de Rechten van het Kind.

BESCHRIJVEND ONDERZOEK OVER
HERSTELGERICHTE AFHANDELINGEN
VAN DELICTEN GEPLEEGD DOOR
MINDERJARIGEN

JOOST VAN HAELST
Coördinatie Kinderrechten
Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn

Om te komen tot een systematisch zicht op de sector en een inzicht in de herstelgerichte aanpak ervan, werd door de Vlaamse Gemeenschap geopteerd voor een **interuniversitair onderzoek**. Dit betekent dat de universiteiten van Gent (Centrum voor de Rechten van het Kind van de UG¹²), Brussel (vakgroep criminologie VUB¹³) en van Leuven (onderzoeksgroep Jeugdcriminologie van de K.U.Leuven¹⁴) nauw samenwerken om te komen tot een geïntegreerde en dus gemeenschappelijke rapportage.

Herstelrecht in Vlaanderen

INLEIDING

Het Belgische jeugdrecht is aan verandering toe. In de aanpak van jeugdcriminaliteit lijkt het heersende beschermingsmodel immers niet meer te voldoen. Daarom wordt er uitgekeken naar een andere aanpak van de jonge dader. Een model dat hierbij wordt voorgesteld is dat van het jeugdsanctierecht.

Het dilemma tussen delinquente jongeren beschermen en/of sanctioneren wordt echter doorkruist door een andere aanpak, namelijk een aanpak waarin de herstelgedachte centraal staat. Ook in de huidige praktijk blijken reeds tal van projecten en experimenten aanwezig die zich profileren als 'herstelgerichte initiatieven'.

De Vlaamse overheid zelf ondersteunt een twaalfstal van die diensten. Het gaat hierbij om allerlei vormen van bemiddeling of vereffening, organiseren en begeleiden van gemeenschapsdienst en/of bepaalde vormingsprojecten. Omwille van de relatief ongeplande uitbreiding die deze sector heeft gekend, wordt bij het beleid de nood dan ook acuut aan een meer systematisch zicht op deze nieuwe sector. Daarom werd door de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Algemeen Welzijnsbeleid, een onderzoeksproject uitgeschreven dat moet bijdragen tot een betere kennis en overzicht van de praktijk van herstelgerichte afhandelingen voor minderjarigen.

Daarnaast is er de werkvorm 'Family Group Conferences', dat in de herstelgedachte lijkt te passen. Omdat ook Vlaanderen openstaat voor dit initiatief, vond de Vlaamse Gemeenschap het nodig geld vrij te maken voor een experiment rond FGC in de context van jeugddelinquentie en voor de wetenschappelijke opvolging ervan.

Een bespreking van deze twee projecten vormt de verdere inhoud van deze tekst.

De **onderzoeksvragen** worden op vier niveaus gesitueerd:

– *theoretisch conceptuele vragen* zoeken naar de essentiële kern van het herstelrechtelijk denken en hoe we deze kunnen herkennen in de praktijk die zich als herstelgericht aandient. De bedoeling is dan ook een gedeeld concept inzake herstelrecht op te stellen en daar een aantal indicatoren voor de praktijk in Vlaanderen uit af te leiden;

– *juridische vragen* onderzoeken het 'juridisch statuut' van de herstelrechtelijke praktijken. Zo wordt o.m. bekeken in hoeverre (bepaalde) rechtswaarborgen cruciaal zijn in de praktijk, en of deze waarborgen niet eerder kunnen worden afgewogen tegenover feitelijk vaststelbare voor- en nadelen;

– *institutioneel-administratieve vragen* gaan over de wijze waarop de diensten afzonderlijk moeten worden geïnstitutionaliseerd en over de opstelling van een overleg- en stuurplatform tussen de diensten en het beleid;

– *descriptief sociaal-wetenschappelijke vragen* worden in twee luiken gesteld. Een puur descriptief luik bevat een overzicht van hoe de herstelgerichte praktijken concreet verlopen. Voor zover mogelijk wordt ook een evaluerend luik ingebouwd, waarin geopoogd wordt de al dan niet aanwezige meerwaarde van de herstelgerichte werkvormen duidelijk te stellen. Deze vraag veronderstelt de systematische opvolging van de praktijk.

In dit onderzoek wordt gekeken naar **drie werkvormen**: herstelbemiddeling, leerprojecten en gemeenschapsdienst. In principe komen alle onderzoeksniveaus aan bod in het onderzoek van

12. O.l.v. prof. E. VERHELLEN met als onderzoeker F. SPIES-SCHAERT.

13. O.l.v. prof. CH. ELIAERTS en J. CHRISTIAENS met als onderzoeker C. VAN DIJK.

14. O.l.v. prof. L. WALGRAVE en prof. I. VAN WELZENIS met als onderzoeker S. VAN GRUNDERBEECK.

deze drie werkvormen, hoewel ze per werkvorm toch verschillende accenten krijgen. Er wordt in dit onderzoek vanuit een gedeeld concept naar de praktijk gekeken, maar anderzijds zullen bevindingen uit de praktijk het concept ook mee beïnvloeden. De **onderzoeksactiviteiten** verlopen dan ook op twee manieren: enerzijds wordt er via bijeenkomsten gezocht naar een gemeenschappelijk theoretisch concept inzake herstelrecht, anderzijds wordt (een gedeelte van) de praktijk wat betreft herstelgerichte afhandelingen voor minderjarigen in Vlaanderen onder de loep genomen, waarbij elke onderzoeksploeg grondig één van de drie werkvormen bestudeert.

De **concrete onderzoekspraktijk** houdt in dat de onderzoeksequipe van de Gentse Universiteit in het bijzonder de werkvorm bemiddeling-vereffening als onderzoeksobject heeft, de vakgroep criminologie van de VUB neemt de werkvorm leerprojecten voor zijn rekening en de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie van de K.U.Leuven onderzoekt de werkvorm gemeenschapsdienst.

Bij aanvang van het project werd gekozen voor een bevraging van de praktijk van de diensten die reeds door de Vlaamse overheid worden ondersteund, maar teneinde vergelijkingen mogelijk te maken, kan deze empirische studie voor bepaalde werkvormen niet beperkt blijven tot deze diensten. Om te komen tot een volledige inventarisatie van en inzicht in de gangbare praktijk van herstelgerichte afhandelingen dient ook een deel van de voorzieningen die gemeenschapsdienst en/of leerprojecten organiseren en die daarbij gesubsidieerd worden door het Ministerie van Justitie via het Globaal Plan te worden bevraagd. De eventuele selectie van die diensten wordt toegepast met het oog op het in kaart brengen van wezenlijke verschillen.

Het project dient te zijn afgerond tegen eind 2002.

Sigrid VAN GRUNDERBEECK
Onderzoeker K.U.Leuven

Herstelgericht groepsoverleg

WAT IS HERGO?

In zijn oorspronkelijke vorm bestaat een Family Group Conference (FGC) uit begeleid overleg tussen, (1) de dader en zijn gezin, soms ook leden van de bredere achterban, (2) het slachtoffer, eventueel ook zijn/haar 'supporters', en (3) een gespecialiseerd politieofficier, gericht op het vinden van een constructieve oplossing voor de gevolgen van het delict (schade, relaties, samen-

leving). Family Group Conferences werd voor het eerst op grote schaal gebruikt, toen het in 1989 werd opgenomen in de Nieuw-Zeelands *Children, Young Persons and their Families' Act*. Deze Act (wetgeving) leidt ertoe dat FGC wordt gebruikt in elk geval van jeugddelinquentie: ofwel verwijst de politie door naar een FGC, ofwel moet de jeugdrechter naar een FGC verwijzen, vooraleer een vonnis te vellen. Op deze manier werd FGC de standaardmanier in het omgaan met jeugddelinquentie. Later kwam FGC ook naar voren in andere landen zoals Australië, Canada, Noord-Amerika, Engeland en vrij recentelijk ook Nederland. Elke opzet in de verschillende landen legt zijn eigen accenten, maar het basisstramien blijft hetzelfde. In België loopt nu een experiment rond FGC in de context van jeugddelinquentie, onder wetenschappelijke begeleiding van de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie,¹⁵ Katholieke Universiteit Leuven en gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap. Bij de uitwerking van dit experiment ontstond dan ook de Nederlandstalige vertaling Herstelgericht Groepsoverleg, of Hergo.

ONTSTAAN VAN HET PROJECT ROND HERGO

In 1999 ging prof. WALGRAVE naar Nieuw-Zeeland en Australië en woonde een aantal conferenties bij. Overtuigd van de meerwaarde van deze aanpak van jeugddelinquentie, kwam hij naar België terug en contacteerde de Koning Boudewijnstichting, alsook verschillende bemiddelingsdiensten. Allan MCRAE, een bekende trainer in FGC uit Nieuw-Zeeland, kwam in mei 2000 naar België en gaf een training aan een aantal mensen van onder andere de bemiddelingsdiensten. Bij de Vlaamse Gemeenschap werd geld gevonden voor de start van het project en de wetenschappelijke opvolging ervan.

Ter voorbereiding van het project werden een stuurgroep en methodiegroep opgericht, waar inhoudelijke discussies over het concept werden gehouden en waar tevens een model werd opgericht van FGC voor de inpassing in het huidige Belgische jeugdrecht. Er waren contacten met de verschillende betrokken partijen: politie, balie, jeugdrechters, sociale dienst van de jeugdrechtbank, slachtofferhulp en het parket.

Het project wordt beschouwd als een experiment, in die zin dat wordt nagegaan of Hergo kan werken in België en zo ja, onder welke voorwaarden.

15. O.l.v. prof. L. WALGRAVE met als onderzoeker I. VANFRAE-CHEM.